

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตร
ในชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม*
A MODEL FOR AGRI-TOURISM OF THE MODEL COMMUNITY IN BAN HUA KHUA,
KAE DAM DISTRICT, MAHASARAKHAM PROVINCE

วรรณ คำปวนบุตร*, จรินทร์ พักประไพ

Wanna Khampuanbutra*, Charin Phakprapai

คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาสารคาม ประเทศไทย

Faculty of Tourism and Hospitality Mahasarakham University, Mahasarakham, Thailand

*Corresponding author E-mail: wanna.k@msu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ 3) การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบผสมวิธีด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ประชากรเป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างใช้กับผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มอาชีพและนักวิชาการพัฒนาชุมชน 7 คน 2) แบบสนทนากลุ่มย่อยใช้กับผู้ใหญ่บ้านและประธานกลุ่มอาชีพ 14 คน จำนวน 3 ครั้ง 3) แบบสอบถามปลายปิดใช้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยว 114 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำมาประกอบผลการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย ผลการศึกษาพบว่า 1) ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว มี 5 ด้าน 1) หนองแกดำเป็นแหล่งน้ำสำคัญในการปลูกผักอินทรีย์ 2) ประเพณีฮีตสิบสองมีการสืบทอดมาแต่อดีต 3) งานหัตถกรรมใช้วัตถุดิบท้องถิ่น คือ กก ไม้ไผ่ 4) กลุ่มอาชีพตั้งขึ้นจากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ เสื้ออก จักสาน ผ้าทอ 5) สะพานไม้แกดำเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มี 4 กิจกรรม 1) ชม ทำซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพเสื้ออก ไม้ไผ่ 2) ชม ฟัง แลกเปลี่ยนความรู้ธุรกิจกับกลุ่มโฮมสเตย์ 3) ฟัง ปฏิบัติจริงในสวนกับกลุ่มผสมผสาน 4) ชม ทำของที่ระลึกกับกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ 3) การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มี 5 ปัจจัย 1) ชุมชนเต็มใจให้บริการและให้การดูแล 2) ชุมชนมีความเป็นธรรมชาติมาก 3) ชุมชนมีความรู้ด้านการเกษตร 4) ชุมชนมีความชำนาญในการให้บริการ 5) นักท่องเที่ยวมีความสะดวกในการใช้ยานพาหนะ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงเกษตร, รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตร, ชุมชนต้นแบบ

Abstract

The research aims to study 1) the tourism resource base of the Ban Hua Khua model community 2) agri - tourism activities and 3) service provision in agri - tourism destinations. It is a qualitative and quantitative research by survey method, and the population is a purposive sample. The sampling and tools used were: 1) a structured interview form used with village headmen; 7 occupational group leaders and community development specialist. 2) small group discussions with 14 village headmen and occupational group leaders 3 times. 3) closed-ended questionnaires with 114 tourists. Data were analyzed by descriptive statistics, including:

percentage, mean, standard deviation integrated with interviews and small group meetings. The results of the study showed that 1) tourism resource base has 5 aspects: 1) Nong Kae Dam is an important water resource for organic vegetables farming 2) Heet Sib Song, traditional activity, has been passed down from the past 3) reed and bamboo are used as raw materials for handicraft 4) occupational groups established base on local wisdom, reed mats, basketry and woven cloth. 5) Saphan Mai Kae Dam is an important tourist destination 2) Regarding agri - tourism activities, there are 4 activities: 1) visiting, making, buying the reed mats and basketry of occupational groups. 2) talking and exchange business knowledge with the homestay group 3) visiting and practicing in the farm with mixed vegetable growing group 4) visiting and making souvenirs with the occupational group 3) providing services in agri - tourism site has 5 factors: 1) the community is willing to provide services and care 2) the community is true natural environment tourist attraction 3) the community has their own agricultural knowledge 4) the community has expertise in service management 5) the community is a place where tourists can access conveniently by various types of vehicles.

Keywords: Agro - Tourism, Agri - Tourism Model, Model Community

บทนำ

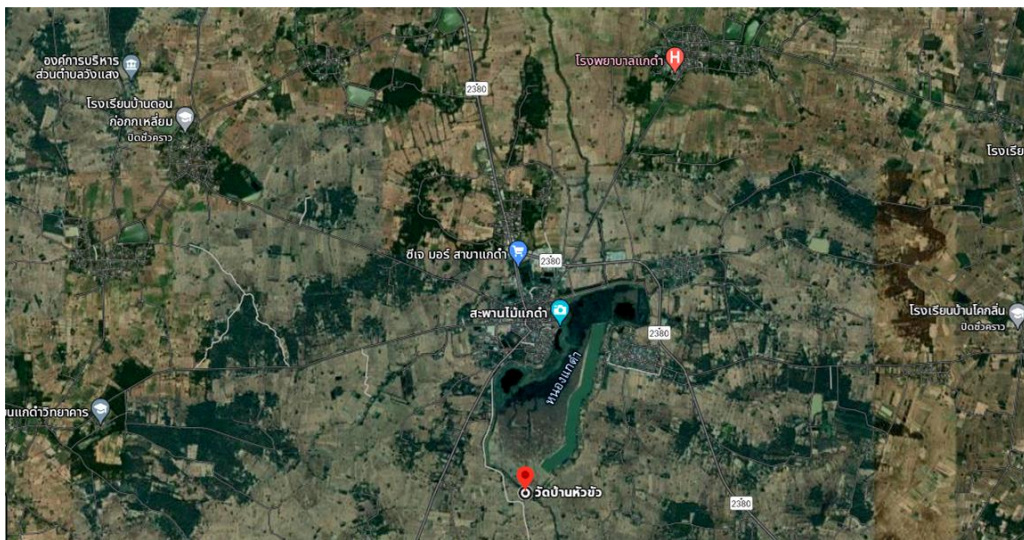
การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นรูปแบบหนึ่งที่ถูกจัดให้อยู่ในการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) หรือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ปัจจุบันในต่างประเทศทั่วโลกต่างให้ความสำคัญและเร่งพัฒนากันอย่างแพร่หลาย เป็นต้นว่า สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ประเทศไทย (ราณี อธิชัยกุล และคณะ, 2558) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทยมีจุดเริ่มต้นมาจากการพัฒนาและสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการเกษตร มีเป้าหมายเพื่อใช้ทรัพยากรทางการเกษตรช่วยสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและเป็นการกระจายรายได้ไปยังชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศไทย (ขวัญกมล ดอนขวา และจิตตานันท์ ตีกุล, 2557) นับแต่อดีตรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้วยเห็นว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและช่วยให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2553) รัฐบาลไทยจึงนำเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 4 เป็นต้นมา โดยใน พ.ศ.2540 เป็นการยกระดับและสนับสนุนให้แหล่งเกษตรกรรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเพิ่มและกระจายรายได้ไปในพื้นที่ชนบทด้วยโครงการท่องเที่ยวเกษตรต้อนรับปีท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2541 - 2542 (Amazing Thailand, 1998 - 1999) (นาฏสุตา เชนนะสิริ, 2555) ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดกระแสดความสนใจแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างมากใน 3 ประเภท ได้แก่ หมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร แหล่งเกษตรรายบุคคลหรือฟาร์ม และเทศกาลงานเกษตรกรรม ต่อมากรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยได้เข้ามาเป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตั้งแต่ พ.ศ. 2554 ด้วยแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (กระทรวงมหาดไทย, 2554) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวซึ่งมีกิจกรรมที่มีพื้นฐานมาจากสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศวิทยา และวัฒนธรรมการเกษตรที่มีคุณค่าของแหล่งเกษตรกรรมในชนบท (Krzieski, S., 2005) มีศัพท์เฉพาะ ได้แก่ Agro - tourism, Agricultural tourism และ Agri - tourism โดยคำว่า Agro - tourism เป็นกิจกรรมที่มีพื้นฐานมาจากสิ่งแวดล้อมของแหล่งเกษตรกรรมในชนบท นักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้จากการเข้าเยี่ยมชมเป็นหลักและมีส่วนร่วมกับการเกษตรบ้างในบางโอกาส (Giritlioglu, I. & Avcikurt, C., 2015) ส่วนคำว่า Agricultural tourism และ Agri - tourism มีความหมายเดียวกันแต่นิยมใช้คำว่า Agri - tourism มากกว่า หมายถึง กิจกรรมที่มีพื้นฐานมาจากสิ่งแวดล้อมของแหล่ง

เกษตรกรรมในชนบท แต่เน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่จากการมีส่วนร่วมลงมือทำจริงกับเกษตรกร (Belligiano, A. et al., 2020) ในประเทศไทยพบว่าการจำกัดความหมายที่เน้นให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการลงมือทำจริงร่วมกับตัวของเกษตรกร ตรงกับคำว่า Agricultural tourism และ Agri - tourism ซึ่งเรียกรูปแบบการท่องเที่ยวนี้ว่า “การท่องเที่ยววิถีเกษตร หรือ Agri - tourism” (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565) โดยการศึกษาครั้งนี้มุ่งหมายให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับเกษตรกร จึงใช้คำว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรกร (Agri - tourism)

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้กล่าวว่าการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวการเกษตร คือ ทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และทรัพยากรสร้างโดยมนุษย์ เช่น เครื่องมือทางการเกษตร เทคโนโลยีการเกษตร เป็นต้น โดยมีความสำคัญในการเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) ด้านตลาดการท่องเที่ยว คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ต้องมีความสอดคล้องกับลักษณะของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะกิจกรรมทางการเกษตรเป็นหลัก (Niche market) ดังนั้นจึงต้องสร้างกิจกรรมที่มีพื้นฐานมาจากสภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และทรัพยากรการเกษตรของกลุ่มเกษตรกรหรือชุมชนเกษตรกรรม และ 3) ด้านบริการการท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องมีการให้บริการการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมของกลุ่มเกษตรกรหรือชุมชนเกษตรกรรม เช่น ที่พักหรือบ้านพักโฮมสเตย์ (Home Stay) ร้านอาหารและเครื่องดื่ม บริการนำเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว (ราณี อธิชัยกุล และคณะ, 2558); (สุวิมล ตั้งประเสริฐ, 2554) สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผ่านมา โดยมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหา เพื่อสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่ามี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านฐานทรัพยากรหลักของชุมชนเกษตรกรรม 2) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ 3) ด้านการให้บริการของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยประเด็นด้านฐานทรัพยากรหลักของชุมชนเกษตรกรรมและด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นวลจันทร์ จันทบุตร กล่าวถึงแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวต้องมาจากรฐานทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน ที่สำคัญกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องมาจากรฐานทรัพยากรหลัก 5 ประเภท ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรมและประเพณี ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านกลุ่มอาชีพและเศรษฐกิจ และด้านสถานที่สำคัญ และจะต้องมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับฐานทรัพยากรหลักของชุมชนอยู่ 4 ประเภท ได้แก่ สาธิตขั้นตอนการผลิต ให้ความรู้การเกษตร จำหน่ายสินค้าชุมชน และแนะนำธุรกิจการเกษตร (นวลจันทร์ จันทบุตร และคณะ, 2563); (เทพกร ณ สงขลา, 2554) สำหรับประเด็นด้านการให้บริการของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ขวัญมณ ดอนขวาและจิตตานันท์ ตีกุล กล่าวว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะต้องให้ความสำคัญกับการให้บริการของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ด้านการให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว และด้านการเอาใจใส่ต่อนักท่องเที่ยว (ขวัญมณ ดอนขวา และจิตตานันท์ ตีกุล, 2557); (ปองพล ธีรวิทยกุล และคณะ, 2550)

มหาสารคามเป็น 1 ใน 4 จังหวัดของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีจุดยืน คือ การผลิตสินค้าเกษตรและอาหารคุณภาพ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม, 2564) มีกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ดังนั้นกรมการพัฒนาชุมชนจึงจัดให้มีโครงการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคามอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) หมู่บ้านท่องเที่ยวโอท็อป (OVC) ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ สัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และโคกหนองนาโมเดล ทำให้เกิดการตั้งกลุ่มอาชีพในหมู่บ้านและมียายได้เพิ่มขึ้นในครัวเรือนจากการจำหน่ายสินค้าของกลุ่มอาชีพ เช่น สินค้าประเภท

หัตถกรรมและงานฝีมือ สินค้าประเภทอาหารและขนมจากภูมิปัญญาชาวบ้าน (สมระลึก สุระมาศ, 2566); (กระทรวงมหาดไทย, 2562) ภายหลังการสนับสนุนโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีใน พ.ศ. 2561 เป็นต้นมา กรมการพัฒนาชุมชนได้ทำการคัดเลือกหมู่บ้านที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตชุมชนในแบบเกษตรอินทรีย์ มีพื้นฐานองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น จะได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ สำหรับหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตและผลิตภัณฑ์จากการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน จะได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้นแบบหรือชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีต้นแบบ (กระทรวงมหาดไทย, 2562); (กระทรวงมหาดไทย, 2561) ในจังหวัดมหาสารคามหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบ ได้แก่ บ้านหัวขัว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม โดยได้รับการคัดเลือกให้เป็นทั้งหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ และหมู่บ้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้นแบบจังหวัดมหาสารคาม (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม, 2559); (อาทิตย์ ภูมิแกดำ, 2557)

ภาพที่ 1 ตำแหน่งที่ตั้งและอาณาเขตบ้านหัวขัว (แผนที่ทางอากาศ, 2561)

ภาพที่ 2 หนองแกดำ สะพานแกดำ แปลงผักปลอดสารพิษและเชิงกระโจม
เป็นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว

ถึงแม้ว่าสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคามจะให้การสนับสนุนชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว แต่เนื่องด้วยการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับกลุ่มเกษตรกร จึงทำให้พบว่าที่ผ่านมามีบ้านหัวขัวยังประสบปัญหาที่ไม่แตกต่างไปจากชุมชนเกษตรกรรมในประเทศไทย โดยปัญหาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ ชุมชนบ้านหัวขัวยังขาดความรู้และทักษะในการพัฒนาฐานเกษตรกรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร กลุ่ม

เกษตรกรยังขาดแนวทางในการดำเนินงาน เช่น การสร้างกิจกรรมและให้บริการของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ขั้นตอนการทำงานร่วมกันของกลุ่มเกษตรกร การบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จึงทำให้ไม่มีความรู้และไม่มีความสามารถมากพอที่จะใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม มาสร้างคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้กับชุมชนได้ (นวลจันทร์ จันทบุตร และคณะ, 2563) ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบบ้านห้วยข้าว โดยมุ่งให้ผลการศึกษาในครั้งนี้เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่พบในชุมชนเกษตรกรรม ได้สนับสนุนให้บ้านห้วยข้าวซึ่งเป็นชุมชนต้นแบบในจังหวัดมหาสารคามได้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติจริงและเป็นกิจกรรมที่มาจากฐานทรัพยากรที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชน ได้แนวทางการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้ตามมาตรฐานการท่องเที่ยว และให้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรในประเทศไทยในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนต้นแบบบ้านห้วยข้าว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบบ้านห้วยข้าว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบบ้านห้วยข้าว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบผสมวิธี (Mixed Method) ทำการศึกษา 2 วิธี คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Study) กับกลุ่มประชากรเจาะจงตามตำแหน่งรายชื่อของผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยวในชุมชนต้นแบบบ้านห้วยข้าว เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อศึกษาฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนต้นแบบบ้านห้วยข้าว ใช้เครื่องมือกับผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ ประธานกลุ่มเย็บผ้าและของที่ระลึก ประธานกลุ่มสะพานไม้โฮมสเตย์บ้านห้วยข้าว และพัฒนาการอำเภอกำแพง จำนวน 7 คน 2) แบบสนทนากลุ่มย่อยเพื่อศึกษาฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนต้นแบบบ้านห้วยข้าว ใช้เครื่องมือกับผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน ประธานและสมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านห้วยข้าว ประธานและสมาชิกกลุ่มอาชีพเย็บผ้าและของที่ระลึก ประธานและสมาชิกกลุ่มสะพานไม้โฮมสเตย์บ้านห้วยข้าว จำนวน 14 คน รวม 3 ครั้ง การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการสำรวจความคิดเห็นด้วยการแจกแบบสอบถามปลายปิดกับนักท่องเที่ยวชาวไทย เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามปลายปิด มี 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมการท่องเที่ยว ตอนที่ 2 เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับตาม Linkert Scale ตามระดับความคิดเห็นจากเห็นด้วยมากที่สุดไปถึงเห็นด้วยน้อยที่สุด การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามจัดทำด้วยการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในแบบสอบถาม (Index of item objective congruence - IOC) ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 5 คน ทำการปรับปรุงแก้ไขและตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามให้มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผลการตรวจสอบมีค่า IOC = 0.977 จากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปทดลอง (Try out) กับนักท่องเที่ยวชาวไทยในพื้นที่บ้านห้วยข้าวที่ไม่ซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างจริง (Pilot Test) จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในแบบสอบถามซึ่งเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สามารถนำมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติได้โดยจะส่งผลต่อความ

ตลาดเคลื่อนทางสถิติน้อยที่สุด (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2544); (องอาจ นัยวัฒน์, 2551) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ประชากรกลุ่มเจาะจงจากฐานข้อมูลนักท่องเที่ยวของบ้านห้วยข้าวในปี พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นช่วงหลังเกิดวิกฤตการณ์การระบาดของโควิด-19 และเริ่มมีการผ่อนคลายมาตรการป้องกันการระบาดโควิด-19 ทั่วประเทศไทย จึงส่งผลกระทบทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและดูงานมีจำนวนน้อยมาก โดยเริ่มมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากขึ้นในช่วงปลายปี พ.ศ. 2565 ตั้งแต่เดือนสิงหาคม - ธันวาคม ทั้งนี้เพราะเป็นช่วงของฤดูการทำนา การทำเกษตรกรรมและเทศกาลประจำปีของอำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม พบว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยเข้ามาเยี่ยมชมและศึกษาดูงานในหมู่บ้านห้วยข้าวในช่วงเดือนสิงหาคม - ตุลาคม พ.ศ. 2565 จำนวน 170 คน (อาทิตย์ ภูมิแกลง, 2566); (ประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มผู้นำชุมชนบ้านห้วยข้าว, 2566) การเลือกกลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวชาวไทยใช้สูตรคำนวณการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างกรณีทราบจำนวนประชากรที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 5 ตามสูตรของ Taro Yamane (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2544); (มารยาท โยทองยศ และปราณี สวัสดิ์สรรพ, 2551) พบว่าได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย เท่ากับ 119.298 ตัวอย่าง คิดเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้ 119 คน ทำการเก็บข้อมูลกับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนต้นแบบบ้านห้วยข้าวด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) ในช่วงเดือนสิงหาคม - ตุลาคม พ.ศ. 2566 ได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์กลับคืนมา 114 ชุด ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางด้านสถิติใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis) อธิบายคุณลักษณะและวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างด้วยการแจกแจงค่าความถี่ ร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลการศึกษาเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย นำเสนอผลการศึกษาดังวิธีการเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรในชุมชนต้นแบบบ้านห้วยข้าว อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาดังนี้

1. ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนต้นแบบบ้านห้วยข้าว หมู่ 4 ตำบลแกลง อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม ผลจากการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้นำชุมชนพบว่ามี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มี 2 ประเภท คือ ป่าชุมชน ได้แก่ ป่าชุมชนหนองกระหนวน เป็นแหล่งผลิตไม้เพื่อใช้งานและอาหารตามฤดูกาลของชาวบ้านและชุมชนใกล้เคียง เช่น ฟืน สมุนไพร เห็ดต่าง ๆ โดยได้รับการจัดทะเบียนให้เป็นป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สัตว์ป่าและสมุนไพรในป่าธรรมชาติ แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ หนองแกลง และหนองกระหนวน ใช้เป็นแหล่งเลี้ยงปลา ประมงพื้นบ้าน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและผลิตน้ำประปาในเขตเทศบาลตำบลแกลง โดยเฉพาะหนองแกลงจะเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ พืชน้ำ และสัตว์อพยพย้ายถิ่น เช่น ปลาขาว บัวแดง กก นกเป็ดน้ำจากไซบีเรีย ปัจจุบันทั้งป่าชุมชนหนองกระหนวนและหนองแกลงต่างเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของบ้านห้วยข้าว (ครรชิต จันทะกล, 2566); (ประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มผู้นำชุมชนบ้านห้วยข้าว, 2566) 2) ด้านวัฒนธรรมและประเพณี มีประเพณีประจำท้องถิ่นในรอบ 1 ปี ได้แก่ ฮีตสิบสอง (ประเพณี 12 เดือน) โดยบ้านห้วยข้าวจะให้ความสำคัญที่สุดกับประเพณีบุญสงกรานต์และบุญผะเหวด ทั้งนี้ด้วยบุญสงกรานต์เป็นการแสดงออกถึงความเคารพต่อผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ส่วนบุญผะเหวดเป็นการสร้างบุญที่ยิ่งใหญ่ของคนอีสานที่ยึดถือและปฏิบัติสืบกันมาแต่อดีต มีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นเป็นการพ่อนในพิธีกรรมขอฝนในช่วงเดือนพฤษภาคมทุกปีและการพ่อนรำในงานรื่นเริงต่าง ๆ ได้แก่ แข่งกระโจมและร่าออนซอนอีสาน (สม จันทบุตร, 2566); (ประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มผู้นำชุมชนบ้านห้วยข้าว, 2566) 3) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการนำวัตถุดิบจากธรรมชาติภายในหมู่บ้านมาทำเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนและเป็นสินค้าของกลุ่มอาชีพ ได้แก่ การจักสานไม้ไผ่ การทำเสื่อกก การทอผ้าฝ้ายและผ้าไหม 4) ด้าน

กลุ่มอาชีพ ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาในหมู่บ้านมาจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้าน ได้แก่ กลุ่มทำขนมไทย กลุ่มปุ๋ยเบญจคุณ กลุ่มทอเสื่อกก กลุ่มจักสาน กลุ่มทอผ้าฝ้าย กลุ่มทำปลาต้ม กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษและกลุ่มข้าวอินทรีย์ โดยมีความสำคัญในการเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับการศึกษาดูงานและการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน (เฉลิมสุข เพียงเกษ, 2566); (ประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มผู้นำชุมชนบ้านหัวขัว, 2566) 5) ด้านสถานที่สำคัญ เป็นพื้นที่ธรรมชาติและสิ่งก่อสร้างที่สำคัญของหมู่บ้าน ได้แก่ สะพานไม้แกดำ บึงแกดำและแปลงปลูกผักปลอดสารพิษริมหนองแกดำซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดมหาสารคาม (อาทิตย์ ภูมิแกดำ, 2566); (ประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มผู้นำชุมชนบ้านหัวขัว, 2566)

2. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 114 คน ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยพบว่าส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 78.9 อายุระหว่าง 20 - 30 ปี จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 65.8 ภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 96.5 สถานภาพโสด จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 81.6 การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 88.6 คน มีอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ นิสิตและนักศึกษา จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 76.3 รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 79.8 เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นครั้งแรก จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 57.9 มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาหาความรู้ จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 56.1 ท่องเที่ยวแบบไปเช้า - เย็นกลับ จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 94.7 เดินทางท่องเที่ยวร่วมกันเป็นหมู่คณะ จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 81.6 ใช้พาหนะประเภทรถเช่า (รถยนต์ / รถตู้ / รถบัส) จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 69.3 มีแรงจูงใจ คือ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตพื้นบ้านและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 22.8 มีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า 1,000 บาท จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 83.3

จากตารางที่ 1 ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว มี 4 ประเภท พบว่าโดยรวมมีความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.993 เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) กิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชน ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .848 โดยกิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ชม ฝึกทำ เลือกซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าของฝากของที่ระลึกของกลุ่มอาชีพจากกกและไม้ไผ่ ค่าเฉลี่ย 4.45 2) กิจกรรมการแนะนำธุรกิจของชุมชน ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .963 โดยกิจกรรมการแนะนำธุรกิจของชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ชม ฟังบรรยาย แลกเปลี่ยนความรู้ด้านการบริหาร การจัดการธุรกิจที่พัก การพ่อนำและการแสดงของกลุ่มโฮมสเตย์ ค่าเฉลี่ย 4.25 3) กิจกรรมการให้ความรู้ด้านการเกษตร ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.94 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.033 โดยกิจกรรมการให้ความรู้ด้านการเกษตร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ฟังบรรยาย ชมและทดลองปฏิบัติจริงในสวน แปลงผักและทำปุ๋ยอินทรีย์กับสมาชิกของกลุ่มเกษตรสวนผสมผสาน ค่าเฉลี่ย 4.31 และ 4) กิจกรรมการสาธิตขั้นตอนการผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตร ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.127 โดยกิจกรรมการสาธิตขั้นตอนการผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ชมการสาธิต ลงมือทำสินค้า ของฝากของที่ระลึกกับสมาชิกของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึก ค่าเฉลี่ย 3.88

ทั้งนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว นักท่องเที่ยวให้ระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชน คือ ชม ฝึกทำ เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ สินค้าของฝากของที่ระลึกของกลุ่มอาชีพจากกกและไม้ไผ่ กิจกรรมการแนะนำธุรกิจของชุมชน คือ ชม ฟังบรรยาย แลกเปลี่ยนความรู้ด้านการบริหาร การจัดการธุรกิจที่พัก การพ่อนำและการแสดงของกลุ่มโฮมสเตย์ กิจกรรมการให้ความรู้ด้านการเกษตร คือ ฟังบรรยาย ชมและทดลองปฏิบัติจริงในสวน แปลงผักและทำปุ๋ยอินทรีย์กับสมาชิกของกลุ่มเกษตรสวนผสมผสาน และกิจกรรมการสาธิตขั้นตอนการผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตร คือ

ชมการสาธิต ลงมือทำสินค้า ของฝากของที่ระลึกกับสมาชิกของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึก ดังปรากฏรายละเอียดตาม ตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	($\bar{x}$)	(S.D.)	แปลผล
1. กิจกรรมการสาธิตขั้นตอนการผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตร	3.67	1.127	มาก
2. กิจกรรมการให้ความรู้ด้านการเกษตร	3.94	1.033	มาก
3. กิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชน	4.28	.848	มาก
4. กิจกรรมการแนะนำธุรกิจของชุมชน	4.11	.963	มาก
รวม	4.00	0.993	มาก

3. การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นบ้านหัวขัว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม จากตารางที่ 2 ด้านการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นบ้านหัวขัว มี 5 ปัจจัย พบว่าโดยรวมมีความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.25 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.818 เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ด้านการเอาใจใส่นักท่องเที่ยว ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .741 โดยปัจจัยด้านการเอาใจใส่นักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากัน 2 ตัวแปร ได้แก่ บุคลากรเต็มใจต้อนรับและให้บริการอย่างเป็นมิตร และบุคลากรให้การดูแลและช่วยเหลือเป็นอย่างดี ค่าเฉลี่ย 4.58 2) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.32 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .824 โดยปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความเป็นธรรมชาติอยู่มาก ค่าเฉลี่ย 4.49 3) ด้านการให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .816 โดยปัจจัยด้านการให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ บุคลากรมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นอย่างดี ค่าเฉลี่ย 4.44 4) ด้านความน่าเชื่อถือ ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .812 โดยปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ บุคลากรมีความชำนาญในการให้บริการ ค่าเฉลี่ย 4.50 และ 5) ด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .896 โดยปัจจัยด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ นักท่องเที่ยวเดินทางด้วยความสะดวกสบายจากการใช้ยานพาหนะ ค่าเฉลี่ย 4.23

ทั้งนี้การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นบ้านหัวขัว นักท่องเที่ยวให้ระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดปัจจัยทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเอาใจใส่นักท่องเที่ยว คือ บุคลากรเต็มใจต้อนรับและให้บริการอย่างเป็นมิตร และบุคลากรให้การดูแลและช่วยเหลือเป็นอย่างดี ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความเป็นธรรมชาติอยู่มาก ด้านการให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว คือ บุคลากรมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นอย่างดี ด้านความน่าเชื่อถือ คือ บุคลากรมีความชำนาญในการให้บริการ ด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว คือ นักท่องเที่ยวเดินทางด้วยความสะดวกสบายจากการใช้ยานพาหนะ ดังปรากฏรายละเอียดตาม ตารางที่ 2 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	($\bar{x}$)	(S.D.)	แปลผล
1. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	4.32	.824	มาก
2. ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ	4.18	.812	มาก
3. ปัจจัยด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว	4.00	.896	มาก

ตารางที่ 2 แสดงระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	($\bar{x}$)	(S.D.)	แปลผล
4. ปัจจัยด้านการให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว	4.20	.816	มาก
5. ปัจจัยด้านการเอาใจใส่ต่อนักท่องเที่ยว	4.55	.741	มาก
รวม	4.25	0.818	มาก

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรในชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยค้นพบประเด็นสำคัญและนำมาอภิปรายผลการศึกษาดังนี้ คือ

1. ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาเชิงคุณภาพพบว่าบ้านหัวขัวมีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มี 2 ประเภท คือ ป่าชุมชนและแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ป่าชุมชนหนองกระหนวน หนองแกดำและหนองกระหนวน โดยเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญด้านการอนุรักษ์พันธุ์พืช สมุนไพรและพันธุ์สัตว์เฉพาะถิ่นของบ้านหัวขัว 2) ด้านวัฒนธรรมและประเพณี มีประเพณีประจำหมู่บ้าน คือ ฮีตสิบสอง ซึ่งให้ความสำคัญที่สุดกับบุญสงกรานต์และบุญผะเหวด โดยมีเชิงกระโจมและรำออนซอนอีสานเป็นวัฒนธรรมสำคัญที่ใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน 3) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีงานหัตถกรรมจากการนำวัตถุดิบตามธรรมชาติมาผลิตเป็นสินค้าของกลุ่มอาชีพ เช่น การทำเสื่อกก การจักสานไม้ไผ่ 4) ด้านกลุ่มอาชีพ ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาตั้งเป็นกลุ่มอาชีพ โดยเป็นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของหมู่บ้าน เช่น กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มทอเสื่อกก 5) ด้านสถานที่สำคัญ เป็นพื้นที่ธรรมชาติของหมู่บ้านและเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด เช่น สะพานไม้แกดำ บึงแกดำ

ผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับการศึกษาของปองพล ธวัชหทัยกุลและคณะ ที่เสนอว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมจำเป็นต้องมีศักยภาพในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ปองพล ธวัชหทัยกุล และคณะ, 2550) และสอดคล้องกับการศึกษาของเทพกร ณ สงขลา ที่เสนอว่าการใช้ทรัพยากรการเกษตรให้มาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละรูปแบบจะต้องมีความสอดคล้องกับทรัพยากรการเกษตรที่แตกต่างกัน ได้แก่ 1) กิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชน จะต้องใช้ทรัพยากรประเภทพืชพันธุ์และสินค้าชุมชน 2) กิจกรรมการสาธิตและถ่ายทอดความรู้ จะต้องใช้ทรัพยากรประเภทฐานความรู้ต่าง ๆ 3) กิจกรรมแนะนำธุรกิจชุมชน จะต้องใช้ทรัพยากรประเภทอุปกรณ์/วัตถุดิบในแหล่งเกษตร (เทพกร ณ สงขลา, 2554) สอดคล้องกับผลสัมภาษณ์สมรรถสิทธิ์ สุระมาศ พัฒนาการอำเภอกำแพงและผลการประชุมกลุ่มย่อยที่ให้ข้อมูลตรงกันว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องมีการนำทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทรัพยากรการเกษตร มาจัดทำเป็นกิจกรรมเพื่อนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้จากการชมและการลงมือปฏิบัติจริงในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัวควรมีกิจกรรมการท่องเที่ยวจากฐานทรัพยากรของหมู่บ้าน ได้แก่ 1) กิจกรรมจำหน่ายสินค้า ใช้วัตถุดิบจาก ป่าชุมชนและหนองแกดำ เช่น ต้นกกใช้ผลิตเสื่อกกและสินค้าของชุมชน 2) กิจกรรมการแปรรูป ใช้ผลผลิตทางการเกษตรของกลุ่มอาชีพ เช่น ขนมหรีอโป่ง ปลาสามและผักปลอดสารพิษ 3) กิจกรรมถ่ายทอดความรู้เกษตรกรรม ใช้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษ การทำปุ๋ยเบญจคุณ 4) กิจกรรมการแนะนำธุรกิจของชุมชน ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของกลุ่มอาชีพ เช่น การทำธุรกิจของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นจึงวิเคราะห์ถึงการนำฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อจัดทำเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของบ้านหัวขัว ได้ดังนี้ คือ 1) กิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชน ได้แก่ (1) การจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน เช่น ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกก เครื่องจักสาน ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าฝ้าย (2) การจำหน่ายผลผลิตจากแปลงผัก

ปลอดสารพิษ เช่น ผักบุ้ง ผักกวางตุ้ง คะน้า 2) กิจกรรมสาธิตขั้นตอนการผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตร ได้แก่ การแปรรูปวัตถุดิบทางการเกษตรให้เป็นสินค้า เช่น ข้าวแต่น้ ชนมเรืออีโปง ผักดองและกระเทียมดอง 3) กิจกรรมการสาธิตและถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ การสาธิตขั้นตอนการผลิตของแต่ละกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มปุยเบญจคุณ กลุ่มทอเสื่อกก กลุ่มทำขนมไทย และ 4) กิจกรรมแนะนำธุรกิจชุมชน ได้แก่ การแนะนำธุรกิจการท่องเที่ยวของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านหัวขัว เช่น การให้บริการที่พัก อาหาร - เครื่องดื่ม กิจกรรมการท่องเที่ยว

2. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาเชิงปริมาณกับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่าข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวส่วนมากเป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20 - 30 ปี ภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสถานภาพโสด การศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพนิสิต/นักศึกษา รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาท มาท่องเที่ยวเป็นครั้งแรก มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาหาความรู้ มาท่องเที่ยวแบบไปเช้า - เย็นกลับ เดินทางร่วมกับหมู่คณะ ใช้พาหนะประเภทรถเช่า มีแรงจูงใจท่องเที่ยว คือ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตพื้นบ้าน/ดั้งเดิม มีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า 1,000 บาท นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว มี 4 ประเภทเรียงลำดับจากเห็นด้วยมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) กิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชน คือ ชม ฝึกทำ เลือกซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าของฝากของที่ระลึกของกลุ่มอาชีพจากกกและไม้ไผ่ 2) กิจกรรมการแนะนำธุรกิจของชุมชน คือ ชม ฟัง บรรยาย แลกเปลี่ยนความรู้ด้านการบริหาร การจัดการธุรกิจที่พัก การพ่อน้ำและการแสดงของกลุ่มโฮมสเตย์ 3) กิจกรรมการให้ความรู้ด้านการเกษตร คือ ฟังบรรยาย ชมและทดลองปฏิบัติจริงในสวน แปลงผักและทำปุ๋ยอินทรีย์กับกลุ่มเกษตรสวนผสมผสาน และ 4) กิจกรรมการสาธิตขั้นตอนการผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตร คือ ชม ลงมือทำของฝากของที่ระลึกกับกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์

ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของ สุกานดา นาคะปักชิน และคณะ และการศึกษาของนวลจันทร์ จันทบุตรและคณะ ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวพบว่าส่วนมากเป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 31 - 40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี สถานภาพโสด ภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายได้ระหว่าง 5,000 - 30,000 บาท ท่องเที่ยวเป็นครั้งแรก ท่องเที่ยวกับกลุ่มเพื่อนแบบไม่พักค้างคืน จุดประสงค์เพื่อพักผ่อน มีความสนใจในวิถีเกษตรกรรม ท่องเที่ยวด้วยรถยนต์ส่วนตัว มีค่าใช้จ่ายน้อยกว่า 1,000 บาท ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ ชมวิว ชมการสาธิตทางการเกษตร การทดลองปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยตัวเอง การเลือกซื้อผลผลิตทางการเกษตร เลือกซื้อและหัดทำผลิตภัณฑ์แปรรูปของแหล่งท่องเที่ยว (นวลจันทร์ จันทบุตร และคณะ, 2563); (สุกานดา นาคะปักชิน และคณะ, 2560) สอดคล้องกับการศึกษาของเทพกร ณ สงขลา ที่เสนอว่าการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวจากฐานทรัพยากรทางการเกษตร ต้องมีกิจกรรม 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การสาธิตขั้นตอนการผลิต ต้องเตรียมวัตถุดิบ อุปกรณ์ ขั้นตอนการผลิตและสาธิตวิธีการทำ มีนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มนิสิต/นักศึกษาและดูงาน 2) การให้ความรู้การเกษตร ต้องเตรียมสถานที่ วิทยากรและเนื้อหาบรรยาย มีนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเกษตรกร 3) จำหน่ายสินค้าชุมชน ต้องเตรียมสินค้าเพื่อจำหน่ายและสาธิตการทำ มีนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มนิสิต/นักศึกษาและดูงาน 4) การแนะนำธุรกิจการเกษตร ต้องเตรียมให้ข้อมูลการผลิต การลงทุนและจำหน่ายวัสดุ/อุปกรณ์ มีนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเกษตรกร (เทพกร ณ สงขลา, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับผลสัมภาษณ์นายอาทิตย์ ภูมิแถมคำ ผู้ใหญ่บ้านหัวขัวและผลการประชุมกลุ่มย่อย ที่ให้ข้อมูลตรงกันว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่นิยมเข้ามาท่องเที่ยวในบ้านหัวขัวจะเป็นกลุ่มวัยรุ่น - กลุ่มวัยทำงาน มีความชื่นชอบทั้งการชมและลงมือหัดทำด้วยตนเอง โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจมากที่สุด ได้แก่ ชมและหัดทำงานหัตถกรรมของกลุ่มอาชีพเสื่อกก กลุ่มทอผ้าและของที่ระลึก กลุ่มจักสานไม้ไผ่ ชมและลงมือปลูกผักในแปลงผักปลอดสารพิษริมหนองแกดำตามระยะเวลาและความสนใจของตนเป็นหลัก พร้อมทั้งเลือกซื้อผลผลิตทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์และสินค้าของ

ฝากของที่ระลึกที่มีราคาไม่แพงของชุมชนบ้านหัวขัวก่อนเดินทางกลับ (อาทิตย์ ภูมิแกดำ, 2566); (ประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มผู้นำชุมชนบ้านหัวขัว, 2566)

ดังนั้นจึงวิเคราะห์ถึงด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัวใน 4 ประเภทได้ว่า ต้องมีความสอดคล้องกับลักษณะของกลุ่มนักท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ กลุ่มนิสิต/นักศึกษา และศึกษาดูงาน โดยชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัวจะต้องจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความสนใจของกลุ่มนิสิต/นักศึกษา ได้แก่ 1) กิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชนของกลุ่มอาชีพเสื่อกก จักสานไม้ไผ่และกลุ่มอาชีพอื่น ๆ มีการเตรียมสินค้าเพื่อจำหน่ายและสาธิตวิธีการทำสินค้า 2) กิจกรรมการแนะนำธุรกิจของชุมชนของกลุ่มอาชีพโฮมสเตย์ มีการเตรียมข้อมูลการผลิต การลงทุนและจำหน่ายวัสดุ/อุปกรณ์ 3) กิจกรรมการให้ความรู้ด้านการเกษตรของกลุ่มเกษตรสวนผสมผสาน กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษและกลุ่มอาชีพปุ๋ยเบญจคุณ มีการเตรียมสถานที่ วิทยากรและเนื้อหาบรรยาย 4) กิจกรรมการสาธิตขั้นตอนการผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตรของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึก มีการเตรียมวัตถุดิบ อุปกรณ์ ขั้นตอนการผลิตและสาธิตวิธีการทำ

3. การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มี 5 ปัจจัย โดยนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว เรียงลำดับจากเห็นด้วยมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ด้านการเอาใจใส่นักท่องเที่ยว คือ บุคลากรเต็มใจต้อนรับ ให้บริการอย่างเป็นมิตร และบุคลากรให้การดูแล ช่วยเหลือเป็นอย่างดี 2) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความเป็นธรรมชาติอยู่มาก 3) ด้านการให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว คือ บุคลากรมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นอย่างดี 4) ด้านความน่าเชื่อถือ คือ บุคลากรมีความชำนาญในการให้บริการ และ 5) ด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว คือ นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายจากการใช้ยานพาหนะ

ผลการศึกษามีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ขวัญกลม ดอนขวาและจิตตานันท์ ตีกุล และการศึกษาของ ปองพล ธวัชหทัยกุลและคณะ ที่เสนอตรงกันว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการในทุกด้าน ได้แก่ 1) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ คือ การคงความเป็นธรรมชาติสูงสุด 2) ด้านความน่าเชื่อถือ คือ บุคลากรแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด 3) ด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว คือ มีร้านค้าที่หลากหลาย 4) ด้านการให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว คือ บุคลากรยอมรับข้อบกพร่องจากการให้บริการ 5) ด้านการเอาใจใส่นักท่องเที่ยว คือ บุคลากรยินดีรับฟังคำแนะนำและคำติชมของนักท่องเที่ยว (ขวัญกลม ดอนขวา และจิตตานันท์ ตีกุล, 2557); (ปองพล ธวัชหทัยกุล และคณะ, 2550)

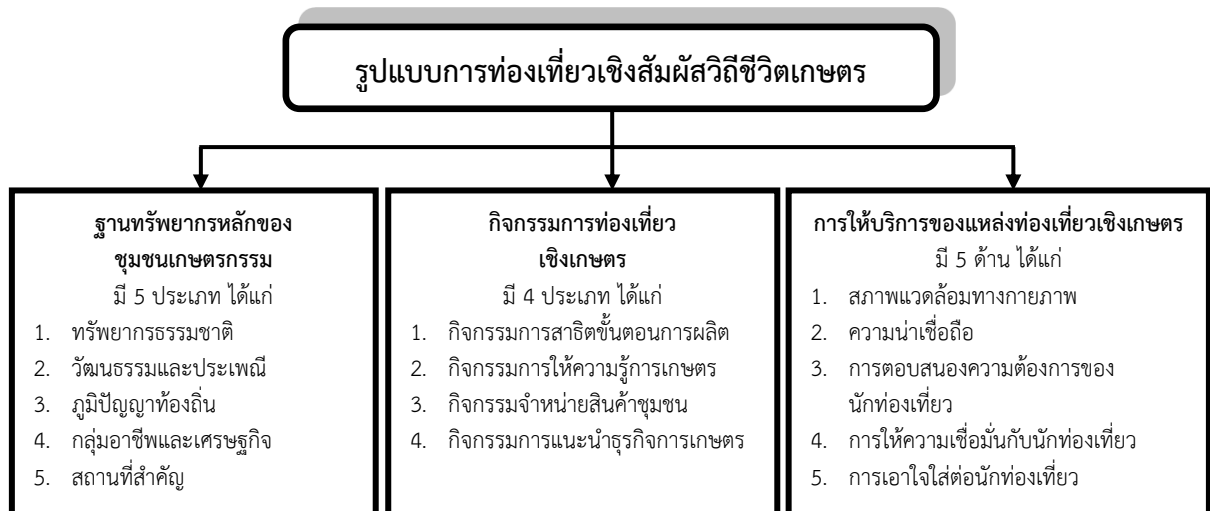
สอดคล้องกับผลสัมภาษณ์นายอาทิตย์ ภูมิแกดำ ผู้ใหญ่บ้านหัวขัวและผลการประชุมกลุ่มย่อยที่ให้ข้อมูลตรงกันว่านักท่องเที่ยวมีความประทับใจ ชื่นชอบบริเวณพื้นที่หมู่บ้านและรอบหนองแกดำที่มีวิวทัศนียภาพและมีความเป็นธรรมชาติมาก บริเวณในหมู่บ้านมีความสะอาด ชาวบ้านถ่ายทอดและให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวได้ดี มีความเต็มใจให้การดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดีเช่นกัน แต่มีข้อควรแก้ไข คือ ไม่มีป้ายให้ข้อมูลสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว มีจำนวนที่จอดรถและห้องน้ำที่ไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ข้อมูลการประชาสัมพันธ์ในช่องทางออนไลน์เป็นข้อมูลเก่าและไม่ทันสมัย ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับการให้บริการของชุมชนบ้านหัวขัว (อาทิตย์ ภูมิแกดำ, 2566); (ประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มผู้นำชุมชนบ้านหัวขัว, 2566)

ดังนั้นจึงวิเคราะห์ถึงด้านการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัวใน 5 ปัจจัยได้ว่ามีจุดเด่นซึ่งเป็นข้อดีเกี่ยวกับด้านบุคลากรและด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านหัวขัว ได้แก่ 1) ด้านการเอาใจใส่นักท่องเที่ยว คือ บุคลากรเต็มใจต้อนรับและให้บริการอย่างเป็นมิตร และบุคลากรให้การดูแลและช่วยเหลือเป็นอย่างดี 2) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ คือ แหล่งท่องเที่ยวมีความเป็นธรรมชาติอยู่มาก 3) ด้านการให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว คือ บุคลากรมีความรู้เป็นอย่างดี และมีจุดด้อยซึ่งเป็นข้อเสียเกี่ยวกับด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่ได้ตามมาตรฐานการให้บริการการท่องเที่ยวของบ้านหัวขัว ได้แก่ 1) ด้านการตอบสนองความ

ต้องการของนักท่องเที่ยว คือ มีจำนวนที่จอดรถและห้องน้ำที่ไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว 2) ด้านความน่าเชื่อถือ คือ ไม่มีป้ายสื่อความหมายเพื่อให้ข้อมูลสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา พบว่าการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านฐานทรัพยากรหลักของชุมชนเกษตรกรรม 2) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ 3) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยพบว่าด้านฐานทรัพยากรหลักของชุมชนเกษตรกรรม มี 5 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มอาชีพและเศรษฐกิจ และสถานที่สำคัญ ส่วนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มี 4 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมการสาธิตขั้นตอนการผลิต กิจกรรมการให้ความรู้การเกษตร กิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชน และกิจกรรมการแนะนำธุรกิจการเกษตร สำหรับด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มี 5 ด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ความน่าเชื่อถือ การตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว การให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว และการเอาใจใส่ต่อนักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาภาคเอกสารและผู้วิจัยได้ตั้งเป็นกรอบการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตาม ภาพที่ 3 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรในชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว จังหวัดมหาสารคาม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ พบว่าต้องมียุทธศาสตร์สำคัญในการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรอยู่ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่าบ้านหัวขัวมี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น มีหนองแกดำเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ พันธุ์พืชและประมงพื้นบ้าน ด้านวัฒนธรรมและประเพณี เช่น มีฮีตสิบสองและเครื่องจระโหมเป็นพิธีกรรมขอฝนที่มีมานับอดีต ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ทอเสื่อกกจากวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น ด้านกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มทอเสื่อกกจัดตั้งกลุ่มขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสถานที่สำคัญ เช่น สะพานไม้แกดำเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด ซึ่งฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้ง 5 ด้าน สามารถนำมาทำเป็นกิจกรรมเพื่อเสนอแก่กลุ่มนิสิต/นักศึกษาและกลุ่มดูงานซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มหลักได้ 2) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บ้านหัวขัวมี 4 ประเภท โดยนักท่องเที่ยวมีความชื่นชอบและสนใจลงมือ

ปฏิบัติจริงในกิจกรรมตามลำดับ ได้แก่ 1) กิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชน 2) กิจกรรมการให้ความรู้ด้านการเกษตร 3) กิจกรรมการแนะนำธุรกิจของชุมชน และ 4) กิจกรรมการสาธิตขั้นตอนการผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตร โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้ง 4 ประเภทนี้สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมเพื่อนำเสนอกับนักท่องเที่ยว กลุ่มนิสิต/นักศึกษาและกลุ่มดูงาน ซึ่งมีข้อจำกัดในด้านเวลาที่มีระยะสั้นและมีกำลังในการใช้จ่ายที่ไม่สูง ได้แก่ กิจกรรมชม ลงมือทำและซื้อของฝากของที่ระลึกของกลุ่มอาชีพ กิจกรรมชมและแลกเปลี่ยนความรู้ การธุรกิจของกลุ่มอาชีพโฮมสเตย์ กิจกรรมชมและทดลองปฏิบัติจริงในแหล่งเกษตรกรรม และกิจกรรมชม ลงมือทำของฝากของที่ระลึกกับสมาชิกของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ 3) การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร บ้านหัวขัวมี 5 ปัจจัย นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการให้บริการตามลำดับ ได้แก่ ด้านการเอาใจใส่ต่อนักท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อม ด้านการให้ความเชื่อมั่น ด้านความน่าเชื่อถือ และด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยปัจจัยด้านการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัว จะมีจุดเด่นด้านการให้บริการ ได้แก่ การมีบุคลากรที่เป็นผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้านเกี่ยวกับการเกษตรกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของบ้านหัวขัวเป็นอย่างดี และบุคลากรมีคุณสมบัติของการเป็นผู้ให้บริการที่ดีแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ การเต็มใจต้อนรับ ให้บริการอย่างเป็นมิตร และให้การดูแล ช่วยเหลือเป็นอย่างดี คุณสมบัติดังกล่าวนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้ชม ได้ปฏิบัติด้วยการลงมือทำจริงและได้รับความรู้อย่างแท้จริงจากการถ่ายทอดของตัวเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์จริงในด้านเกษตรกรรม ดังนั้นจึงถือว่าปัจจัยดังกล่าวจะเป็นแนวทางในการปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกรและชุมชนเกษตรกรรมที่มีแผนจัดทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอนาคต ชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัวถึงแม้ว่าจะมีจุดเด่นด้านการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แต่พบว่ามีข้อบกพร่องที่ต้องรีบแก้ไขอย่างเร่งด่วน ได้แก่ 1) ด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว คือ มีจำนวนห้องน้ำและที่จอดรถไม่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนิสิต/นักศึกษา/นักเรียน และกลุ่มศึกษาดูงาน ซึ่งมักจะเดินทางด้วยรถเช่าประเภทรถบัสและรถตู้ 2) ด้านการให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว คือ ช่องทางการประชาสัมพันธ์ในออนไลน์เป็นข้อมูลเก่าและไม่ทันสมัย จึงต้องปรับปรุงช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้มีความหลากหลาย ทันสมัยและเป็นข้อมูลปัจจุบัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านหัวขัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งฐานข้อมูลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม ต้องให้บุคลากรที่รับผิดชอบได้ดูแลและปรับปรุงฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของบ้านหัวขัวให้ทันสมัยตลอดเวลา ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าจึงเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่กำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่สอดคล้องกับฐานทรัพยากร และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีการให้บริการที่ไม่ได้คุณภาพตามระดับมาตรฐาน ซึ่งการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรในชุมชนต้นแบบบ้านหัวขัวนี้จำเป็นต้องได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาและต่อยอดต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). กระทรวงท่องเที่ยวฯ ผนึกกระทรวงเกษตรบูรณาการท่องเที่ยววิถีเกษตร. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.mots.go.th/Newsview.php?nid=6882>
- กระทรวงมหาดไทย. (2554). คู่มือการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ. กรุงเทพมหานคร: สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- กระทรวงมหาดไทย. (2561). คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี. กรุงเทพมหานคร: สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- กระทรวงมหาดไทย. (2562). แนวทางการสร้างสัมมาชีพชุมชน ปี 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.

- ขวัญกมล ดอนขวา และจิตตานันท์ ติกุล. (2557). การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารเทคโนโลยีสุรนารี, 8(1), 55-71.
- ครรชิต จันทะกล. (1 ตุลาคม 2566). ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านหัวขัว จังหวัดมหาสารคาม. (วรรณา คำปวนบุตร, ผู้สัมภาษณ์)
- เฉลิมสุข เพียงเกษ. (1 ตุลาคม 2566). ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านหัวขัว จังหวัดมหาสารคาม. (วรรณา คำปวนบุตร, ผู้สัมภาษณ์)
- เทพกร ณ สงขลา. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการใช้ทรัพยากรเกษตรของชุมชน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์, 6(2), 1-12.
- เทพกร ณ สงขลา. (2556). รูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยั่งยืนในอำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรเกษตรเขตร้อน. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธีรวิทย์ เอกะกุล. (2544). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). อุบลราชธานี: วิทยาการพิมพ์.
- นวลจันทร์ จันทบุตร และคณะ. (2563). การจัดการการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวนาในชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.
- นาฏสุดา เชนะสิริ. (2555). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มผู้นำชุมชนบ้านหัวขัว. (1 ตุลาคม 2566). ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวขัว จังหวัดมหาสารคาม. (วรรณา คำปวนบุตร, ผู้สัมภาษณ์)
- pongพล ธวัชชัยกุล และคณะ. (2550). แนวทางในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- แผนที่ทางอากาศ. (2561). ตำแหน่งที่ตั้งและอาณาเขตบ้านหัวขัว. เรียกใช้เมื่อ 16 พฤศจิกายน 2561 จาก <https://www.google.com/maps/search/บ้านหัวขัว>
- มารยาท โยทองยศ และปราณี สวัสดิ์สรพ์. (2551). การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัย. ศูนย์บริการวิชาการสถาบันส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม. เรียกใช้เมื่อ 16 พฤศจิกายน 2561 จาก <http://www.fsh.mi.th/km/wp-content/uploads/2014/04/resch.pdf>
- ราณี อีสัยกุล และคณะ. (2558). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไทยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอาเซียน. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สม จันทบุตร. (1 ตุลาคม 2566). ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านหัวขัว จังหวัดมหาสารคาม. (วรรณา คำปวนบุตร, ผู้สัมภาษณ์)
- สมระลึก สุระมาศ. (29 พฤศจิกายน 2566). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบในจังหวัดมหาสารคาม. (วรรณา คำปวนบุตร, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. (2564). แผนพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2563). เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2564 จาก <http://www.mahasarakham.go.th/mkweb/images/yut/plan2-63.pdf>

- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม. (2559). หมู่บ้านสารสนเทศต้นแบบเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับจังหวัด บ้านหัวขัว หมู่ที่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: กลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน.
- สุกานดา นาคะปักขิน และคณะ. (2560). รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(1), 209-219.
- สุวิมล ตั้งประเสริฐ. (2554). การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดนครราชสีมาอย่างยั่งยืนภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารราชบัณฑิตยสถาน, 36(4), 607 – 628.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2551). วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สามลดา.
- อาทิตย์ ภูมิแกดำ. (2557). ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรอินทรีย์เฉลิมพระเกียรติฯ บ้านหัวขัว หมู่ที่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอกำแพง.
- อาทิตย์ ภูมิแกดำ. (1 ตุลาคม 2566). ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านหัวขัว จังหวัดมหาสารคาม. (วรรณ คำปวนบุตร, ผู้สัมภาษณ์)
- Belliggiano, A. et al. (2020). “The Eco-Effectiveness of Agritourism Dynamics in Italy and Spain : A Tool for Evaluating Regional Sustainability”. Sustainability, 12(7080), 1–25.
- Giritlioglu, I. & Avcikurt, C. (2015). Agrotourism as a tool for Rural development in Turkey. Management and Education, 11(2), 139-145.
- Krzeski, S. (2005). Promotion in agro-tourist companies in the region of Warmia and Mazury in Poland. Retrieved September 27, 2022, from <http://www.du.se/PageFiles/5052/Krzeski%20Szymon.pdf>